

Kaupallinen kalastus saimaannorpan elinalueella

TEKSTI JA KUVAT TAPIO GUSTAFSSON, KALATALOUDEN KESKUSLIITTO

Rantasalmella tehdään tutkimustyötä saimaannorpan ja kalastuksen yhteensovittamiseksi. Miten kalastusta, kalatalousalue- ja osakaskuntatoimintaa yritetään sovittaa yhteen saimaannorpan elinalueella?

Our Saimaa Seal LIFE
(LIFE19NAT/FI/000832)

Kaupallinen kalastaja Markku Kettunen (vas.) ja Luonnonvarakeskuksen erikoistutkija Tapio Keskinen (oik.) vaihtavat koerysään kalteria Rantasalmen Haukivedellä.

Juhannuksen jälkeinen sateinen ja tuulinen tiistaiamu ei ehkä ollut sään puolesta paras mahdollinen päivä lähteä järvelle, mutta silloin on mentävä kun kalastajakin, jos mieli mukaan. Venettä ohjaa rantasalmelainen kaupallinen kalastaja **Markku Kettunen**. Minun lisäkseni veneessä on Luonnonvarakeskuksen erikoistutkija **Tapio Keskinen**.

Kyse ei ole tavanomaisesta kalareissusta vaan osittain Yhteinen saimaannorppamme -LIFE-hankkeen sekä maa- ja metsätalousministeriön rahoittamasta Luonnonvarakeskuksen Norppaturvallinen kalastus-hankkeesta, jossa selvitetään kuinka paljon isorysän suulle asennetut eri silmäkooilla varustettu kalterit vaikuttavat kalansaaliiseen. Taustalla on tavoite määrittellä rysään kalterikoko, jolla tulee kalaa, mutta josta norppa ei pääse sisälle rysään.

Kalatalousaluetoimintaan lisää rahaa

Moni Saimaan alueen toimija saattaa tuntea paremmin Kettusen puolison **Henna Majurin**, kaupallinen kalastaja hänkin. Majuri on tullut minulle tutuksi Vuoksen kalatalousalueiden yhteistyöryhmästä sekä saimaannorpan suojeluun liittyvistä tapaamisista. Molemmissa häneltä on kuullut usein kalastukseen ja erityisesti kaupalliseen kalastukseen liittyviä asiantuntijapuheenvuoroja. Taustatietoa löytyy, kaupallisen kalastuksen lisäksi Majuri toimii nimittäin Haukiveden kalatalousalueen toiminnanjohtajana sekä Pohjois-Haukiveden osakaskunnan sihteerinä.

Kysyessäni Majurilta miten heillä on kalatalousaluetoiminta lähtenyt käyntiin, vastaus tulee ripeästi.

- Toiminta kaipaisi lisää rahoitusta, jotta alueen perustoiminta muuttuisi tehokkaammaksi. Nyt siihen voidaan käyttää resursseja vain noin 1,5 kuukautta. Pitäisi pystyä käyttämään enemmän aikaa esimerkiksi tutkimustulosten lukemiseen, jotta tietoa saisi tuotua paremmin käytäntöön omalla alueella, Majuri toteaa.

Yleisellä tasolla kalatalousaluetoiminta on kuitenkin kehittynyt ja mennyt eteenpäin. Aikaisemmin asiat olivat paperilla mapeissa, nyt kaikki tarvittava löytyy sähköisesti tallennettuna eri järjestelmistä.

Kalterit vaihtoon ja saalis veneeseen

Siirrytään takaisin järvelle ja kalastuksen pariin. Olemme saapuneet ensimmäiselle rysälle. Ennen saaliin kokemista Kettunen vaihtaa rysään toisen kalterin. Viikon verran tällä rysäpaikalla käytössä ollut kalteri on ollut silmäkooltaan 13 x 26 senttimetriä. Mies vaihtaa tottuneesti tilalle Keskisen ojentaman salmiakkikuvioisen silmäkooltaan 12,2 senttimetrin kalterin. Kalteri on helppo vaihtaa, Kettunen on itse hitsannut sille

juuri oikean kokoisen kehikon ja siihen sopivan kalterin.

Seuraavaksi päästää saaliin kokemiseen. Korkeakuvioisen kalterin läpi on uinut muutamia kookkaita lahnoja. Normaalisti isot lahnat päätyisivät Hirvensalmen Kala Oy:lle kalamassan raaka-aineeksi, mutta kesällä lämpöisen veden aikana lahnoja ei voi sumputtaa ja ne lasketaan takaisin järveen. Syy on kaikille kalastajille tuttu, kesäinen mudan maku.

Mutta tutkimuksessa kaikki kalat lasketaan. Rysäsaaliin joukossa on runsaasti kalastajan toivomaa saalista eli kuhaa, ahventa ja haukea. Seuraavaksi Kettunen lajittelee saaliin tottuneesti. Yhteen saaviin päätyvät ahven, hauki ja kuha. Toiseen isot lahnat, kolmanteen kalastajan omaan lahnamassaan menevät pienemmät lahnat ja neljanteen liian pienet lahnat. Kaikki kalat mitataan ja lasketaan tutkimusta varten, myös alamittaiset, jotka vapautetaan takaisin järveen.

Tutkimus valmistuu loppuvuodesta

Tutkimuskalastus jatkuu koko kesän elokuun loppuun saakka. Sen aikana koerysien kaltereita vaihdetaan viikon välein. Koerysien kalterien aukon koot ovat 150 cm² (12,2 x 12,2 cm) ja 200 cm² (14,1 x 14,1 cm) salmiakkikuviossa. Kaikkiaan kaltereita on kolmea eri kokoa. Koerysien lisäksi pyynnissä on kontrollirysyä, joiden kalterin koko on suurempi 13 x 26 cm. Nämä ovat aikaisemmin kalastuskäytössä olleita rysiä. Rysien paikat säilyvät samoina koko tutkimuksen ajan.

- Tavoitteena on testata kahden eri kokoisen kalteriratkaisun vaikutusta rysän pyytävyyteen, Keskinen kertoo.

Syksyn aikana Keskinen kollegoineen analysoi saadun saaliin ja vuoden loppuun mennessä pitäisi olla valmiina tutkimusraportti luovutettavaksi maa- ja metsätalousministeriölle. Kaiken taustalla on norppa. Saimaannorpan kalastusasetus on tulossa uudelleen käsittelyyn ensi vuonna 2026 ja sitä varten tarvitaan tutkittua tietoa myös kalastuksesta.

Kaupallisen kalastuksen luvat

Kaupallisen kalastuksen lupien saanti on ollut kestopuheenaihe niin kauan kuin muistan. Joten pitäähän sitä kysyä Kettuselta.

- Osakaskunnan osakkaalle ja paikalliselle se on helpompaa, mutta ulkopuoliselle haasteellisempaa, toteaa Kettunen.

Tulijoita Kettusenkin kalavesille varmasti olisi. Pohjois-Haukiveden osakaskunnassa on kuitenkin päätetty odottaa käynnissä oleva rysätutkimuksen tuloksia ennen kuin asiaan palataan. Haukiveden kalatalousalueella on Majurin mukaan jo nyt useita päätoimisia kau-

Kaupallinen kalastaja Markku Kettunen on vaihtavat koerysään uuden kalterin ja varmistaa, että rysä kaltereineen asettuu pyyntiin kuten sen kuuluu.

pallisia kalastajia ja aluetta hyödynnetään kattavasti ja monipuolisesti.

Norpparajoitukset muuttivat kaiken

Saimaannorpan elinalueella kun ollaan, niin kalastukseen vaikuttavat lupien saannin lisäksi myös norpan suojelemiseksi tehdyt kalastusrajoitukset.

- Norpparajoitukset muuttivat ihan kaiken. Alussa tuntui siltä, että kaikki kielletään, ja nyt loppu ihan kaikki, muistelee Kettunen.

Onneksi maa- ja metsätalousministeriössä ymmärrettiin kalastuksen tärkeys ja sen tuoma mahdollisuus. Nyt kalastus on Kettusen mukaan muuttunut. Heillä on talvella käytössä verkot ja kesällä avovesiaikaan rysät. Rysää Kettunen kehuu vuolaasti. Rysä on hänen mukaansa kustannustehokas pyydys, jolla pyydetyn kalan laatu on hyvä. Rysällä pyydetessä ei haittaa, vaik-

ka kokemisen väli venyisi, koska kala pysyy hengissä. Lisäksi rysästä on helppo vapauttaa hyväkuntoisena niin alamittaiset kuin muutkin kalat.

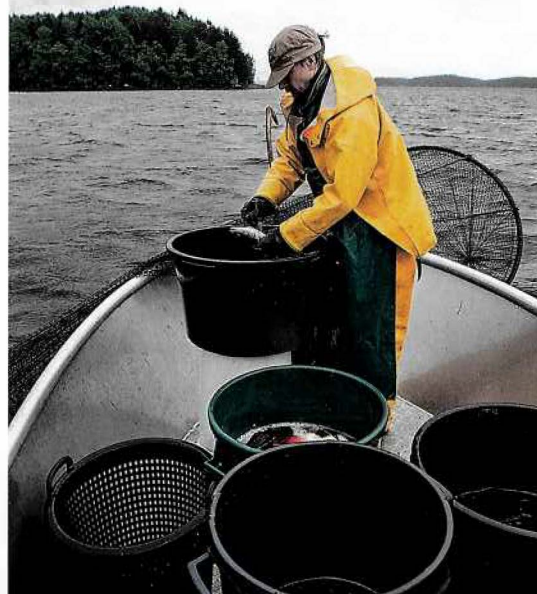
Filettä tutuille asiakkaille

Järvi-Suomen kestoosuuskin muikun menekki on Kettusen mukaan laskenut. Muikkua syömään tottunut vanhempi sukupolvi vähenee ja nuoremmat eivät ole tottuneet muikun käyttöön. Sen sijaan kalafileeille on tällä hetkellä hyvä kysyntä. Kettunen ja Majuri käsittelevät itse kaikki pyytämänsä ahvenet, hauet ja kuhat fileiksi. Kalaa he ottavat juuri sen verran kuin itse pystyvät käsittelemään. Jonkin verran kalaa menee ravintoloihin, mutta pääasiassa kala myydään Varkauden torilla perjantaisin ja lauantaan suoraan asiakkaille.

- Torimyynnin pitää olla säännöllistä ja jatkuvaa, jotta väki osaa saapua aina paikalle, Kettunen toteaa.

Kaupallinen kalastaja Markku Kettunen valmiina nostamaan rysäsaaliin veneeseen.

Markku Kettunen lajittelee saaliin ja verestää kalat välittämästi rysästä noston jälkeen.

Kettunen harjoittaa kalastusta ja torikauppaa jo neljännessä polvessa, joten asiakkaat ovat tulleet tutuiksi sukupolvelta toiselle.

Iso yhdistynyt osakaskunta

Pohjois-Haukiveden osakaskunta perustettiin vuonna 2019. Majurin mukaan yhdistämisneuvotteluihin ja uuden hallinnon käynnistämiseen kului aikaa kolmisen vuotta. Osakaskunnan vesialueet sijaitsevat pääosin Rantasalmen ja Joroisten kuntien, sekä Varkauden kaupungin alueella, Haukivedellä ja Haapaselällä sekä niiden läheisissä järvisä ja lammissa. Yhteistä vesialuetta on kaikkiaan yli 12000 hehtaaria.

Osakaskunnan nettisivuilta löytyvät niin alueen yhteystiedot ja tiedot lupamyynnistä kuin tutkimustuloksia ja tietoa saimaannorpasta ja kalastusrajoituksista.

- Kalastusrajoituksien suhteen pääajatuksena niin osakaskunnalla kuin kalatalousalueella on ollut, että kalastuksen tulee voida jatkua, Majuri sanoo.

Hänen mielestään keskustelu asian tiimoilta on liian tieteellistä ja verkkokalastuskiellon korostaminen kaikissa keskusteluissa vie asiaa turhan negatiiviseen suuntaan. Sen sijaan pitäisi enemmän kertoa miten ja mitä lajeja saa ja voi edelleen kalastaa.

Tämä on aivan totta, kaikkialla puhutaan koko ajan mitä ei saa tehdä sen sijaan että kerrotaisiin mitä voi-

daan tehdä. Tässä voisi ehkä ottaa oppia pohjoisesta Tenojoelta, jossa lohien kalastuskiellon myötä ollaan haluttu tuoda esille mitä kaikkia muita kalalajeja voidaan edelleen kalastaa ja millä tavoin.

Kalastuksenvalvonta ammattimaisemmaksi

Vierailin Rantasalmella juhannuksen jälkeen. Tuolloin uutisissa oli isosti esillä kaksi juhannuksena pyydyksiin kuollutta saimaannorppaa. Kalastuksenvalvonta tai sen riittämättömyys on puhuttanut paljon tämänkin asian tiimoilta.

- Mitään isoja kalastuksenvalvonnallisia ongelmia alueella ei ole, toteaa Majuri.

Alueella toimii kymmenen kalastuksenvalvojaa, joista viisi on erityisen aktiivisia. Majurin mukaan toimivan kalastuksenvalvonnan tavoitteena olisi kahden henkilön yhdessä suorittama parivalvonta. Parasta olisi, jos valvonta voitaisiin ostaa ulkopuolisena palveluna, esimerkiksi omien valvojien tueksi. Tätä toimintamallia kokeillaan nyt Haukiveden kalatalousalueella yhteistyössä Etelä-Savon Kalatalouskeskuksen valvojien kanssa.

Kalatalouden Keskusliiton Kalastuksenvalvonnan ja kalatalousaluetoiminnan kehittämishankkeen (KAVA 2024–2025) suunnitelmassa on juuri Majurin kuvaileman ammattimaisemman kalastuksenvalvonnan tu-

Rysällä pyydytyt kuhat ovat erittäin hyvälaatuisia ja saaliiksi otettujen kuhien kokoluokka on ihanteellinen fileoitavaksi.

keminen. Hankkeessa on tarkoitus luoda eräänlainen jatkokoulutusohjelma ammattimaisille y-tunnuksella toimiville kalastuksenvalvojille sekä tuottaa materiaalia koulutuksen tueksi.

Takaisin rantaan ja perkuuhommiin

Saavumme järveltä märkinä takaisin rantaan. Sateinen aamu vaatii veronsa, kuuma tee ja Kettusen keittämä aamupuuro maistuvat.

Majuri lähtee osakaskunnan kokoukseen ja jättää meidät miehet talon toisessa päässä olevaan kalankäsittelytilaan. Koulujen kesäloma-aikaan Kettunen on käyttänyt saaliskirjanpidossa apuna perheen nuoria, mutta nyt Keskinen tarjoutuu mukaan hommiin.

Järveltä tuodut ahvenet, hauet ja kuhat mitataan yksitellen ja niistä kirjataan yhteispaino lajeittain. Muista kaloista kirjataan kappalemäärä järvellä puhelimeen tehtyjen muistiinpanojen pohjalta. Kaikki tehdään rysäkohtaisesti, jotta saadaan selville, miten kalterin koko mahdollisesti vaikuttaa saaliin määrään.

Kun saalis on kirjattu, on aika kiittää mielenkiintoista aamusta. Keskinen nappaa mukaansa viime viikon ja tämän päivän saaliskirjanpidon ja lähtee ajamaan kohti Jyväskylää. Minä lähdän ajamaan kohti Saimaan toisella puolella olevaa mökkiä. Kettunen jää fileoimaan kaloja, joista on jo tullut tilauksia puhelimeen. 🐟

Markku Kettunen (takana) ja Tapio Keskinen (edessä) tekevissä kalastuksen jälkeistä saaliskirjanpitoa.